

KOŁOWROT (11) *sb m*

Wszystkie o jasne.

sg N kołowrot (6). ◇ [G kołowrota.] ◇ A kołowrot (2). ◇ I kołowrot(e)m (1). ◇ pl N kołowroty (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Rodzaj prostego dźwigu składającego się z koła lub grubego wałka, na który w czasie obracania nim nawija się lina podnosząca do góry coś ciężkiego; trochlea Mącz, Calep; suc(c)ula Mącz, Cn; machina tractoria, tympanum Mącz; antilia Calep; ergata Cn (7) : Mącz 477a; Calep 78a; Małz Zielony moft cel nálezey roboty/ Tu wzwody/ wýchody/ dziwne kołowroty/ Małz wagę/ tetry/ ławy/ dziwne sprawy/ Różne zabawy. KlonFlis H2.*

Wyrażenie: »kołowrot nad studnią« (1): Trochlea – Kołowrot nad studnia Calep [1089]b.

Szeregi: »koło, (albo) kołowrot (albo wał)« (2): Tympanum item accipitur pro machina tractoria, Zoraw/ koło albo kołowrot który szłapiąc obracają a tak na wierch co ciężkiego wciągają. Mącz 471a, 466b.

»kołowrot albo wijadła« (1): Sucula, item instrumentum fabrorum, Nieyákie wałki albo nośidlá na któch nieco z piwnic wyciągają/ też kołowrot albo wiyadlá Mącz 427a.

2. *Wrzeczono, rodzaj szpulki, na którą nawija się przędzę (1) : Rhombus, Wiyadlá/ kołowrot/ też kłáb. Mącz 355c.*

3. *Koło garncarskie (1) :*

Wyrażenie: »zduński kołowrot« (1): Versutior quam rota figularis, Tocznieyfy niżli. zduński kołowrot. Mącz 486d.

4. *Podwójne wrota przy wejściu do wsi, rodzaj zapory (2) : receperat in via ante villam, dum equitabat ad hostium alias wkołowroth zayesdzayacz [...] przeth kołowrothem ZapMaz VII Z 12/521.*

5. *[Rodzaj sidleł na ptaki, prawdopodobnie klatka z obrotowymi drzewczkami: Czyżow [...] iáko małz doftawác. NAprzod gdy przy leśie pátrzay olńzey [...] / a tám nárzędź łobie kołowrot coby lnádno podnośic [...] / a tám do tego kołowrotá łtárk przywięż CygMyśl B2; nárzędź na łofnie kołowrot CygMyśl D3v.]*

Synonimy: 1. baran, haspel, kierat, kłoba, koło, szlifa, wał, wałek, wijadło, żoraw; 2. wijadło.